

Advies betreffende de vernieuwing van het studiegebied Kleding

1 Inleiding

Ter voorbereiding van het decreet betreffende de hervorming van het secundair onderwijs, verspreidde de toenmalige minister vice-president, minister van Onderwijs en Ambtenarenzaken van de Vlaamse Gemeenschap, de heer L. Van Den Bossche de documenten "*Discussienota secundair onderwijs*", d.d. 17 juli 1996 en "*Beleidsvoorstellen: Het onderwijsaanbod in het Secundair Onderwijs*", d.d. 5 september 1997.

In beide ministeriële nota's werd bij het studiegebied "Kleding" de volgende commentaar opgenomen:

"De variëteit van het aanbod is reeds zeer beperkt: een verder terugdringen is noch mogelijk, noch zinvol.

Het studiegebied sluit aan bij een bedrijfssector die drastisch geëvolueerd is en nog verder in evolutie zal blijven. Een kritisch onderzoek van het studiegebied in zijn totaliteit wordt daarom nuttig en noodzakelijk geacht. Een actualisering van dit studiegebied moet tegemoet komen aan de tewerkstellingsverwachtingen van de jongeren."

Omdat niemand aanstalten maakte om dat 'kritisch onderzoek' te doen, nam de sectorcommissie 'Kleding-Confectie' van de Vlor - uiteindelijk - het initiatief. Op voorstel van de commissie bracht de Afdeling TSO-BSO op 12 december 1997 een advies uit om in de tweede graad TSO de studierichting 'Mode en kleding' te herprofilen naar de studierichting 'Creatie en mode'. Dit advies stoelt op een vernieuwend concept voor het kledingonderwijs, dat uitgaat van de absolute wil om de betrokken studierichtingen zo (grondig) te herdenken dat het mode- en kledingonderwijs terug een positief en aantrekkelijk imago verwerft.¹

Vervolgens vroeg de Afdeling TSO-BSO aan de sectorcommissie 'Kleding-Confectie' om ook voor de andere studierichtingen van het studiegebied 'Kleding' een dergelijk voorstel van een vernieuwde visie uit te werken. Ze diende zich tevens te bezinnen over de inhoud en daaraan vastgekoppeld de (aan)gepaste benamingen voor deze studierichtingen.

¹ Inmiddels werd dit advies reeds gevolgd. Ook het gezamenlijk voorstel van de sectorcommissies 'Textiel' en 'Kleding-Confectie' om de basisoptie 'Kleding-Textiel' op te splitsen in de basisopties 'Creatie en Vormgeving' en 'Textiel' is intussen verworpen.

2 Sectorfoto

2.1 Kleding-confectie

2.1.1 Een sector in evolutie

Ten gevolge van de conjuncturele en de maatschappelijke evoluties verplaatsten de laatste jaren heel wat confectiebedrijven hun productie naar het buitenland. Daardoor verloren hier veel laaggeschoolde mensen hun werk. Het imago van de kleding-confectiesector - en in het kielzog daarvan ook dat van het kledingonderwijs - kwam dan ook in een zeer slecht daglicht te staan.

De confectiebedrijven blijven hier echter als 'kop-staartbedrijven'. Ze staan in voor de gehele voorbereiding van het productieproces, zodat deze - volgens hun werkvoorschriften en normen en volgens hun planning - in de lage-loonlanden kan worden uitgevoerd. Bij de levering van de afgewerkte producten gebeurt er hier nog een grondige controle, waarna ze uiteindelijk met kennis van zaken worden gedistribueerd.

De honderden Vlaamse bedrijven in de kleding-confectiesector vragen daarom medewerkers met andere capaciteiten dan zuivere uitvoerders; ze bieden vandaag werk aan zowel gespecialiseerde technici als aan mensen, die creatief en commercieel met mode, kleding en andere textielproducten bezig zijn. En ook in de toekomst zal de kleding-confectie nog nood hebben aan dergelijke goedgevormde en gemotiveerde medewerkers.

2.1.2 Meer dan kleding

In de enge betekenis is confectie 'het in voorraad vervaardigen van kleding, om die te verhandelen'. Kenmerkend hierbij is dat het bij confectiekleding - in tegenstelling tot maatkleding - gaat om serieproductie, volgens standaardmaten. Niet alleen de assemblage van kleding, maar ook het vervaardigen van andere geconfectioneerde textielproducten, zoals bed- en tafellinnen, gordijnen, regenschermen, tenten en de binnenbekleding van voertuigen, enzovoort behoort tot de sector².

In principe vallen dus alle bedrijven waarin de typische confectietechnieken, zoals patroonontwerp, snij-, stik-, strijkwerk worden toegepast, dan ook binnen de industriële kleding-confectiesector.

2.1.3 Spitstechnologie

Permanente technologische innovatie is een basisgegeven in elke bedrijfsvoering. Ook de Vlaamse confectiebedrijven maken op een geëigende manier gebruik van de mogelijkheden van de nieuwe technologieën, productiemethoden en arbeidsorganisatie. De automatisering in het ontwerp, de productie en de logistiek is reeds relatief breed verspreid en zal zeker nog evolueren.

² Betrokken Paritaire Comités: P.C.107.00 Meester-kleermakers, kleermaaksters en naaisters. P.C.109.00 Kleding en confectie. P.C.110.00 Wasserij, ververij en ontvetting

Zo bijvoorbeeld kent CAD in de confectiebedrijven reeds talrijke toepassingen: computergestuurd ontwerpen, digitaliseren, graderen, intekenen, werkvoorbereidingen en technische tekeningen opstellen, processturingen, enzovoort³.

Met behulp van CAM kan geautomatiseerd worden geproduceerd. Dit gaat van computergestuurde opleg- en snijapparatuur tot microprocessorgestuurde stikmachines en transportsystemen⁴.

2.1.4 Flexibel produceren

De steeds sneller veranderende marktvereisten, zoals gespecialiseerde niches, kleine series, kwaliteitsgaranties, vlotte bijbestellingen, snelle levering... dwingen de confectiebedrijven om te sleutelen aan hun productiemethoden ... en dus aan hun gewoonten.

De overschakeling van een productieorganisatie in lijn naar modulair werken is - samen met het just-in-time-producen - wellicht een van de meest besproken en beproefde verandering op de werkvloer van de Vlaamse confectiebedrijven in het afgelopen decennium. Sommige confectiebedrijven draaien nu quasi volledig op "modules", andere kiezen voor alternatieven. De invoering van vormen van teamwerk past in het zoeken naar efficiëntieverbetering, waarbij meerdere werknemers voor de uitvoering en de regeling van de productie collectief een grotere verantwoordelijkheid krijgen. Ook de ergonomie op de werkplek heeft aan belang gewonnen. Door te werken op flexibele werkstations en platforms worden de werknemers minder snel vermoeid. Ze kunnen tevens op een soepele manier meerdere machines bedienen.

De aanpassingen aan nieuwe marktvereisten is geen louter bedrijfsinterne aangelegenheid. Evenzeer zijn de relaties tussen confectiebedrijven, hun leveranciers en klanten een dynamisch gegeven. Ook hierin speelt de informatietechnologie een cruciale rol. Een voorbeeld hiervan is de elektronische gegevensuitwisseling EDI⁵.

Uiteraard opent ook Internet mogelijkheden om on line en wereldwijd voorraden na te trekken of bestellingen te plaatsen.

2.1.5 Precisie en kwaliteit

Meer nog dan rendement is kwaliteit het ankerpunt voor de confectiesector. Dat gaat verder dan de degelijkheid van de gebruikte textielgrondstoffen of de afwerkingskwaliteit. Integrale kwaliteitszorg (IKZ) is een model om alle medewerkers in alle afdelingen van het confectiebedrijf op een systematische en permanente manier te betrekken in de kwaliteitszorg. Bedrijven kunnen daarin zeer ver gaan. Ze zoeken voortdurend naar verbetering van het product, de productie- en arbeidsorganisatie en waar mogelijk, de inschakeling van nieuwe technologieën. De systemen van digitale maatopname zijn een exponent van dat streven. Door middel van driedimensionale scanning worden individuele lichaamsmaten gemeten en digitaal doorgegeven als parameters voor de volgende stappen van het ontwerp- en productieproces.

³ CAD: Computer Aided Design

⁴ CAM: Computer Aided Manufacturing

⁵ EDI: Electronic Data Interchanges

De kwaliteitswerking is een wezenlijk onderdeel van de hedendaagse bedrijfsvoering in al haar aspecten: ontwerp, materialenkeuze, nieuwe technologieën, productiemethodes, afgewerkte producten, commercialisering, distributie en personeelsbeleid. Een efficiënte kwaliteitswerking staat of valt immers met de motivatie en betrokkenheid van de mensen die ze uiteindelijk realiseren.

2.1.6 Personeelsbehoeften in de confectie

In de voorbije decennia slankte de kleding-confectiesector drastisch af. Een belangrijke groep confectiebedrijven wist zich toch te handhaven, dankzij de aanpassing van hun productie- en arbeidsorganisatie. Ze zijn dan ook vragende partij voor gemotiveerde en goed gevormde werknemers. De confectiebedrijven rekenen daarvoor op een dynamisch en innoverend kledingonderwijs, waarin de beroepsopleidingsprofielen (BOP's) mee evolueren.

De recente enquête van IVOC (Instituut voor Vorming en Onderzoek in de Confectie) bij een ruime groep werkgevers van de confectiesector, toont aan dat er belangrijke personeelsbehoeften zijn in de Vlaamse confectiebedrijven. De bevraagde bedrijven in 1998 bijna 1400 werknemers hebben aangeworven. Opvallend hierbij is dat de confectie-toeleveringsbedrijven aan de auto-industrie 17% van die jobs voor hun rekening namen. Op korte termijn zal 80% van de bedrijven nog personeel aanwerven. In de meeste gevallen betreft het aanwervingen ter vervanging, maar toch blijkt dat één derde van de ondervraagde confectiebedrijven meer personeel nodig heeft. Dat geldt zowel voor de grotere als de kleinere bedrijven. Bij de bedrijven die andere confectieartikelen, zoals huishoudlinnen en gordijnen, ... produceren, heeft zowat 40% van de bedrijven zelfs meer personeel nodig.

Momenteel zijn er meer dan 800 vacatures. Hierbij is de meest in het oogspringende vaststelling de nood aan productiepersoneel. Deze zijn goed voor meer dan de helft van de vacatures, zowel in de grote als in de kleine bedrijven.

Ondanks de grote vraag naar goed opgeleide en polyvalente medewerkers, kan deze omwille een gebrek aan interesse voor het studiegebied Kleding echter niet worden ingevuld.

2.2 Kleding- en textieldistributie

2.2.1 Een sector in evolutie

Het consumentengedrag is in de laatste jaren sterk geëvolueerd. Het zuiver verkopen van een artikel maakt plaats voor een nieuw verkopersprofiel, dat aangepast is aan de momentconsument. Deze is steeds meer op zoek naar kwaliteit en naar een unieke creatieve service met aandacht voor de grondstoffen- en artikelenkennis en het klantenadvies. De vraag naar gespecialiseerde modeverkopers - die eveneens kunnen instaan voor de retouches - neemt dan ook sterk toe en zal zich in de toekomst nog sterker opdringen.

2.2.2 Meer dan Kleding

De sector is veel ruimer dan "Kleding". Hij richt zich ook op de verkoop van textiel en textielattributen (stoffen, interieurtextiel en naaibenodigheden), schoeisels en lederwaren en

andere kledingaccessoires die een total-look in de mode mogelijk maken. Deze verkoopszaken ressorteren onder verschillende Paritaire comités⁶.

2.2.3 Spitstechnologie

Permanente technologische innovatie veroorzaken in de sector sterke veranderingen. Het futuristische 'body-scan' ligt binnen bereik. Bij "E-commerce" moet de verko(o)p(st)er inzicht hebben in de combinatiemogelijkheden van kleuren, weefsels, materialen en kledingonderdelen⁷.

Ook het algemeen gebruik van diverse betaal-, kassa- en registreersystemen evolueert verder. Al deze vernieuwingen zal van de verko(o)p(st)er inzicht vergen in ICT⁸.

2.2.4 Meer dan verkopen

Binnen de detailhandel in textiel, kleding en schoenen zijn er drie takenclusters te onderscheiden, namelijk "Inkoop", "Voorraad, distributie en transport" en "Verkoop". In de grotere zaken is deze opsplitsing gemakkelijk terug te vinden. In de kleinere detailhandelszaken echter neemt het personeel meerdere takenclusters op zich.

De sector verwacht van de winkelbediende in de kleding- en textieldetailhandel een goede affiniteit met de producten, een creatieve ingesteldheid, zelfstandigheid en verantwoordelijkheidszin. De goede verko(o)p(st)er moet adviserend kunnen optreden, contactvaardig, teamgericht en flexibel zijn. Zijn/haar klant- en productkennis moet verder reiken dan in andere verkoopbranches, o.a. een goede kennis van lichaamsconformatie, op de hoogte zijn van retouchemogelijkheden en deze liefst nog zelf kunnen uitvoeren. Naast goede organisatorische vaardigheden is ook de kennis van Frans en Engels nodig om te slagen als verko(o)p(st)er.

2.2.5 Personeelsbehoeften in de distributiesector

In België zijn er zo'n goede 5 400 kledingwinkels met personeel, waarvan er zowat 60% gevestigd zijn in Vlaanderen. De tewerkstelling in de kledingdetailhandel staat voor 12% van de tewerkstelling in de Belgische kleinhandel; dit betekent 0,8% van de totale tewerkstelling. In de detailhandel 'textiel, kleding en schoenen' is de tewerkstelling bij ondernemingen met personeel vrij stabiel. Tweederden ervan wordt gerealiseerd in vestigingen met minder dan tien werknemers.

Uit cijfers van de VDAB blijkt dat er in Vlaanderen in 1998 ca. 1400 vacatures in de kleinhandel textiel, kleding en lederwaren. ... Dit is echter slechts een gedeelte is van het totaal aantal vacatures. Andere kanalen zijn bijvoorbeeld advertenties, familiale en persoonlijke relaties, spontane sollicitaties, enzovoort.

Daaruit blijkt dat er een gezonde vraag is naar goed gevormd verkoops personeel.

⁶ *Betrokken Paritaire Comités*: P.C.201.00: Zelfstandige detailhandelzaken. P.C.311.00: Grote kleinhandelszaken. P.C.218.00: Aanvullend Nationaal Paritair Comité voor de bedienden

⁷ E-commerce staat voor Electronic Commerce (electronische handel). Dit is een aanvulling op de bestaande verkoopkanalen. Bedrijven bieden hun producten aan op hun web-site op het world wide web. Via deze web-site kan een klant dan producten bestellen en betalen.

⁸ ICT: informatie- en communicatietechnologie

2.2.6 Personeelsproblematiek in de distributiesector

Eén van de succesfactoren van een modezaak is goed opgeleid personeel; gemotiveerd, betrokken en geschoolde medewerkers zijn daarom onmisbaar. Uit een enquête van NAVETEX blijkt echter dat het moeilijk wordt om nog geschikt personeel te vinden⁹. Vandaag zijn de kandidaat-verko(o)p(st)ers ook kieskeuriger: men maakt een eerste grondige selectie bij het nakijken van de vacatures. Zo bijvoorbeeld krijgt een zaak met een jonge en dynamische uitstraling meer respons op openstaande vacatures dan een zaak met een klassieke imago.

Ook de vereisten, die een job in de kledingdetailhandel met zich meebrengt, schrikt velen af. Werken in deze sector vraagt geduld en vriendelijkheid. De werktijd is ook een niet te onderschatten factor, want velen vinden werken op zaterdag niet echt aantrekkelijk.

Het invullen van openstaande betrekkingen varieert van streek tot streek. Werft men in landelijk of stedelijk gebied? Is er veel of weinig potentieel aanwezig? Ook de conjunctuur speelt een rol; in sommige streken is deze gunstiger dan in andere. Deze gegevens bepalen op hun beurt de vraag naar extra personeel.

Indien de vraag groot is, wordt snel het aanwezige potentieel aangesproken en is het daarna moeilijk om nog extra te rekruteren.

3 Actualisering in het onderwijs

Het Vlaams kledingonderwijs heeft steeds een zeer belangrijke rol gespeeld in de beroepsopleiding van het personeel van de modebranche.

Terwijl het kledingonderwijs af te rekenen heeft met een afnemende belangstelling, dient het tegelijk een antwoord te vinden op de vraag van de confectiebedrijven en van de kleding- en textieldistributie naar anders opgeleide medewerkers.

3.1 Eerste graad

De technologische component in de eerste graad heeft de bedoeling de leerlingen kennis te laten maken met de techniek in de algemene zin en met de activiteiten van de technische beroepen. De basis hiervoor wordt gelegd in het 1ste leerjaar in het vak 'Technologische opvoeding'. De leerlingen leren er vooral technische problemen planmatig en volgens de regels van de kunst oplossen. Bij 'Technologische opvoeding' gaan denken en doen samen. In het 2de leerjaar kunnen de leerlingen hierop aansluiting vinden via de keuze voor een basisoptie of een beroepenveld.

3.1.1 Basisoptie 'Creatie en vormgeving'

In de vernieuwde basisoptie '**Creatie en Vormgeving**' leren de leerlingen creatief en planmatig hun ideeën verwerken volgens nieuwe tendensen en ze om te zetten in een creatief ontwerp in soepele materialen. De ontwerpen krijgen vorm tijdens de lessen PV Praktische oefeningen. De creaties worden zowel theoretisch als praktisch benaderd. Het leren overleggen en het probleemoplossend denken en handelen staan dus hier centraal.

⁹ NAVETEX: Nationaal Verbond van textiel- en Kledingdetailisten

Verdere studies

De creatief theoretisch en praktisch gevormde leerlingen van de basisoptie 'Creatie en Vormgeving' hebben - via het toepassen van het technologisch proces op hun creaties - kunnen kennis maken met wat er in de vernieuwde studierichting 'Creatie en mode' van de tweede graad TSO wordt aangeboden. De brede basis, waarop de leerinhouden worden benaderd, geeft ook de gepaste voorbereiding op andere studiegebieden.

3.1.2 Beroepenveld: 'Kleding' wordt 'Mode'

Binnen de beroepenvelden van het beroepsvoorbereidend leerjaar krijgen de leerlingen ruime en degelijke informatie over mogelijke beroepen en studies. Ze worden geobserveerd en objectief georiënteerd volgens hun mogelijkheden en interesses, zodat ze de juiste studiekeuze kunnen maken.

De huidige benaming en inhoud van het beroepenveld 'Kleding' is te eenzijdig. Er wordt dan ook gepleit om dit beroepenveld '**Mode**' te noemen. Deze benaming is veel ruimer en sluit beter aan bij de doelstellingen van dit beroepenveld. Tenslotte start de beroepsopleiding maar pas na de eerste graad.

Bij de hervorming worden de doelstellingen aangepast aan de nieuwe visie op het kledingonderwijs. De lessen, die vanuit een vernieuwde pedagogisch-didactische aanpak worden gegeven, bieden de leerlingen voldoende informatie om via doe-activiteiten hun kennis en vaardigheden om te zetten in realisaties. Ook het verruimen van de algemene vorming en het ontwikkelen van attitudes krijgen bijzondere aandacht.

Verdere studies

Het beroepenveld 'Mode' biedt gunstige omstandigheden om doe-leerlingen er in te laten slagen om creatieve modische, bruikbare en verkoopbare producten te realiseren, te presenteren en te verkopen. Door middel van deze concrete projecten laat men de jongeren groeien naar een volwaardige participatie in de maatschappij en in het toekomstige beroepsleven. De studierichting 'Moderealiseren en -presentatie' van de tweede graad BSO sluit perfect aan op dit beroepenveld.

3.2 Vernieuwing in het BSO

Het is evident dat er bij de vernieuwing van het kleding-confectieonderwijs in het BSO wordt uitgegaan van het advies betreffende de eigenheid van het BSO, zoals dit door de Afdeling TSO-BSO werd uitgebracht op 12 juni 1998 (TSO-BSO/LVP/ADV/005).

3.2.1 Doelstellingen van het BSO.

(Advies Eigenheid BSO pag.4, par.3)

"Jongeren in het beroepssecundair onderwijs leren oplossingsmethodes die hen geleidelijk in staat stellen om zich in te werken in nieuwe projecten of om nieuwe problemen aan te pakken.

Daarbij worden systematisch milieu-, veiligheids- en gezondheidsaspecten betrokken. Zij doen de ervaring op dat levenslang leren een integrerend deel van het beroepsleven is. Zij gaan beseffen dat de vakkennis die ze in het beroepsonderwijs opdoen in de eerste plaats

het fundament vormt waarop zij hun beroepsleven zullen uitbouwen. Daaruit groeit de bereidheid om zich te blijven nascholen”.

3.2.2 BSO: ‘Kleding’ wordt ‘Moderealisatie en -presentatie’

Vanaf de tweede graad streeft het beroepsonderwijs naar het overbrengen van een geheel van inhouden en vaardigheden. Theorie en praktijk worden zoveel mogelijk geïntegreerd. De leerlingen beginnen met het aanleren van basisvaardigheden uit de verschillende aanverwante beroepen. Uit de benaming moet duidelijk blijken dat ze mee bezig zijn met **‘Moderealisatie en -presentatie’**.

In de tweede graad zullen de leerlingen *mode realiseren* met kleding en accessoires, die samen deel uitmaken van een ‘total look’.

Ook het aspect interieur - als onderdeel van de mode - dient zeker te worden opgenomen in de opleiding. Een voorbereiding op het functioneren binnen deze belangrijke tak van de confectienijverheid komt in het onderwijsaanbod nergens anders voor. Rekening houdende met de vereiste vaardigheden en het noodzakelijke machinepark sluiten beide vormen van textielverwerking, met name kleding en interieurbekleding, nauw bij elkaar aan. Door het aspect interieur reeds op te nemen binnen de bestaande leerplannen werden de inhouden reeds verruimd. Deze ingreep was een begin van een grondige vernieuwing voor het BSO-kledingonderwijs.

Uit het laatste deel van de benaming van de studierichting blijkt dat de leerlingen worden opgeleid om hun realisaties te presenteren: het elementair opbouwen van een etalage, het geven van een presentatie en het creatief voorstellen van een product.

In de vormingscomponent ‘Verkoopkunde’ maken de leerlingen op een praktische manier kennis met het beroep van winkelbediende in de kleding- en textieldistributie. Dit mag zeker geen theoretisch vak worden. De leerinhouden moeten steeds gekoppeld blijven aan de ervaringswereld van de leerlingen. De typische eigenschappen van een winkelbediende worden bestudeerd via casestudies. Daaruit zullen de leerlingen beroepsattitudes afleiden zoals flexibiliteit, zin voor samenwerking, organisatievermogen, verantwoordelijkheidszin, dienstverlenende ingesteldheid, ...

De leerlingen krijgen een persoonlijkheidstraining waarbij zelfkennis, voorkomen en communicatie belangrijke items zijn. Ook de artikelenkennis i.v.m. kleding en interieur is een belangrijk onderdeel; dit alles kan echter pas succes boeken als de leraar steeds terugkoppelt naar concrete situaties.

3.2.3 Vervolmakingsjaar BSO

Na het tweede leerjaar van de tweede graad bestaat de mogelijkheid om een derde leerjaar van de tweede graad, het zogenaamde vervolmakingsjaar **‘Moderealisatie en -presentatie’** te volgen. In dit vervolmakingsjaar vormen de leerinhouden en vaardigheden van het eerste en tweede jaar de basis. De praktische uitvoering ervan krijgt hier de volle aandacht.

De theorie wordt tot een minimum herleid en de te verwerven kennis en noodzakelijke inzichten in vaktechnische problemen worden bijgebracht vanuit observatie, experimenten en praktische kennis. Het - samen met de leerlingen - zoeken naar reële aanknopingspunten,

die tot hun directe leefwereld behoren, is dan ook zeer belangrijk en laat toe dat alle varianten en technieken kunnen worden behandeld.

Het permanent betrekken van de leerlingen bij het evalueren van hun vorderingen is noodzakelijk om de moeilijkheidsgraad en de oefenvorm(en) van de volgende werkopdrachten te bepalen. Zo bouwt men - samen met hen - aan een integrale beheersing van de kwaliteit.

3.2.4 Derde graad BSO: Van 'Kleding-verkoop en retouches' en 'Kleding-confectie' naar 'Moderealisatie en -verkoop'

Als gevolg van de evolutie in de deelsectoren is het naast elkaar bestaan van de studierichtingen '*Kleding-verkoop en retouches*' en '*Kleding-confectie*' niet meer relevant. Het reduceren tot één studierichting met een gedifferentieerd aanbod van leerinhouden dringt zich dan ook op. Door de bestaande studierichtingen te laten samensmelten, biedt men de leerlingen een brede vorming aan, die hen ruimere kansen geeft tot tewerkstelling.

De school maakt, al naar gelang van haar ligging en/of profilering, een meervoudige keuze uit een aantal leerstofpakketten, die kunnen leiden tot verschillende beroepsopleidings-profielen (BOP's). Bij deze keuze zal men zeker rekening moeten houden met het feit dat de leerlingen stage zullen doen, aangepast aan de aangeboden leerinhouden. De kennis en vaardigheden worden dan ook opgebouwd rond praktijkervaringen, gekoppeld aan de noodzakelijke technisch-theoretische ondersteuning.

Aangezien de combinatie van de diverse leerinhouden – die zowel toegespitst zijn op de realisatie als op de verkoop - kan leiden tot meerdere BOP's, is '**Moderealisatie en -Verkoop**' als nieuwe benaming hier aangewezen.

3.2.5 Specialisatiejaren

De specialisatiejaren van het BSO, namelijk '**Confectie-modelmaken**', '**Mode- en maatkleding dames**' en '**Mode- en maatkleding heren**', blijven als benaming momenteel best nog gehandhaafd. Pas nadat de eerste twee jaren van de derde graad vernieuwd zijn zullen deze specialisatiejaren, wat betreft benaming en inhoud, kritisch worden bekeken. Het is van essentieel belang dat de kloof tussen onderwijs en werkveld wordt gedicht. De leerling zal didactisch anders worden benaderd. De voorbereiding op het toekomstig werkveld moet gebeuren via aangepaste opdrachten en stages. Het verdiepen van de vakkennis geeft de leerling meer kansen op de arbeidsmarkt.

Het specialisatiejaar 'Stileren-modelleren-patroontekenen' is voor een BSO-leerling te hoog gegrepen. Het onderwijs kan aan de arbeidsmarkt geen leerlingen afleveren, die voldoen om deze opdrachten in het werkveld uit te voeren. Daarom stelt de sectorcommissie voor om de studierichting in het BSO met deze benaming te schrappen.

3.2.6 Vierde graad BSO

De sectoren waarin afgestudeerden van de vierde graad worden tewerkgesteld, hebben een grote diversiteit. Actief zijn in de confectiesector vraagt steeds meer vakkundigheid op diverse niveaus. Het antwoord van de Vlaamse confectie op de ontwikkelingen van de laatste jaren is immers het betrachten van hoge kwaliteit, vlug wisselende collecties, snelle

leveringen. Het spreekt vanzelf dat bedrijven voor het realiseren van deze doelstellingen een beroep willen doen op vakmensen die op verschillende plaatsen inzetbaar zijn. De vakbekwaamheid die afgestudeerden uit de vierde graad hebben, komt tegemoet aan de vraag van confectiebedrijven.

Een afgestudeerde van de vierde graad kan ook aan de slag als zelfstandig kleerma(a)k(st)er, als assistent bij een modeontwerper of als medewerker in alle sectoren waar textielverwerking aan bod komt.

De leerinhouden worden door samenwerking met het arbeidsveld regelmatig bijgesteld. Door de opleiding regelmatig te toetsen de vraag van de afnemers, kan men de opleiding voortdurend actualiseren en aanpassen aan de regionale tewerkstelling.

De toenemende vraag naar samenwerking vanuit de vermaarde Antwerpse Modeacademie illustreert duidelijk de behoefte aan het opleidingsprofiel dat de vierde graad biedt. Een modelleur moet immers beschikken over veel creatietalent, vaktechnisch inzicht en vaardigheid om een ontwerp-tekening behoorlijk te kunnen vertalen naar een driedimensionele vorm.

Aangezien confectie méér dan kleding is, beoogt de opleiding het vormgeven en realiseren van modische producten uit textiele materialen, in zijn ruimste betekenis. Vandaar dat de benaming 'Kleding' voor de vierde graad te beperkt is. We doen dan ook het voorstel om '**Mode-maken**' als nieuwe benaming te gebruiken.

3.3 Vernieuwing in het TSO

3.3.1 Doelstellingen van het TSO

(Advies Eigenheid TSO, pag. 4, punt 4 §2)

'Het TSO koppelt praktijkgerichte vorming aan intelligente benadering van de technologie. Tussen twee uitersten: kwalificatie voor vervolgonderwijs enerzijds en kwalificatie voor de arbeidsmarkt anderzijds, biedt het TSO de jongeren een continuüm van mogelijkheden en uitwegen naar hun toekomst aan.'

(Advies Eigenheid TSO, pag. 4, punt 4 §5)

'Het TSO vormt mensen die kunnen leiding geven en verantwoordelijkheid dragen. In de industriële en tertiaire sectoren bestaat altijd de behoefte aan medewerkers die zelfstandig inzetbaar zijn en aan technisch geschoolde middenkaders. Het TSO- zeker in de derde graad – moet de jongeren de sociale inzichten en vaardigheden bijbrengen om deze leidinggevende functies te kunnen opnemen. Dat veronderstelt onder meer praktische kennis en vaardigheden omtrent arbeidsplanning, groepsleiding, motivering van medewerkers-teamleden en hantering van conflicten.'

3.3.2 Tweede graad TSO 'Creatie en mode'

Voor de vernieuwing van de tweede graad bracht de Afdeling TSO-BSO op 12 december 1997 reeds een advies uit (TSO-BSO/LVP/ADV/006). In de ministeriële omzendbrief SO 60 d.d. 5 februari 1999 is de nieuwe benaming voor de tweede graad '**Creatie en mode**' reeds opgenomen.

De nieuwe leerplannen, verbonden aan deze nieuwe benaming met vernieuwde inhoud, zijn door de inspectie reeds goedgekeurd en worden sedert 1 september 1999 reeds gebruikt in de scholen.

3.3.3 Derde graad TSO: van 'Mode en Kleding' naar 'Creatie en mode'

Het is vanzelfsprekend dat de vernieuwing van de tweede graad, ook in de derde graad wordt doorgetrokken. Hierbij dient er rekening te houden met het advies betreffende de eigenheid van het TSO. (TSO-BSO/LVP/ADV/004, d.d. 1 juli 1997)

Vertrekkend vanuit de dubbele doelstelling van het TSO:

- blijft de algemene vorming van de leerlingen belangrijk, zodat ze na hun TSO-studies nog te kunnen voortstuderen en tevens te voldoen aan het beroepsprofiel dat het bedrijfsleven vraagt;
- dienen de taalvakken voldoende aan bod komen. De leerlingen zullen vertrouwd geraken met vaktermen in het Frans en het Engels. Zij moeten in die taal een gesprek kunnen voeren over hun vakdomein;
- zullen de leerlingen in de studierichting 'Creatie en mode' van de derde graad TSO, een opleiding volgen die 'soepele' materialen een 'vorm' geven hoofdzakelijk in de bekleding van personen. Het gebruikelijke materiaal is niet beperkt tot 'textielmaterialen'. Ook andere soepele materialen worden gebruikt. De ontwerpen zullen functioneel, decoratief, esthetisch, ecologisch, ergonomisch, verkoopbaar en klantgericht zijn;

De aandacht blijft toegespitst op basisvaardigheden, zoals probleemontdekking, probleemanalyse, probleemoplossing, teamwerk, evaluatie, bijsturing, kwaliteitszorg, enzovoort.

Het ontwerp zal een grondige studie vragen via diverse componenten, zoals kostuum- en kunstgeschiedenis, modetekenen en styling, multimediatechnieken, informatica (o.a. CAD-CAM), vormgevingstechnieken, materiaalonderzoek, techniekstudie, machinetechnologie, productorganisatie, marketing en distributie;

- Dit impliceert dat de theoretische-technische component van de opleiding ruim wordt aangeboden en er een maximale integratie is met de praktische component;

Vertrekkend vanuit de pedagogisch-didactische eigenheid van het TSO:

- dient men - om als onderwijs de leerlingen zo goed mogelijk op het bedrijfsleven voor te bereiden - via groepsopdrachten de leerlingen probleemoplossend te leren denken en handelen;
- maken de leerlingen zich - door systematisch te handelen - een manier van werken eigen.

Door hun theoretisch-praktisch handelen permanent te bevragen en bij te sturen zullen ze het resultaat van hun technische realisaties verbeteren;

- zal men heel wat persoonlijke doelstellingen moeten trainen zoals: zich volwassen kunnen gedragen, zich aanpassen aan diverse omstandigheden, verantwoordelijkheid dragen, werk zien, gesteld zijn op orde, zich kunnen uitdrukken (verbaal en non-verbaal), creatief uit de hoek komen, leergierigheid, interesse hebben voor de socio-culturele ontwikkelingen in de maatschappij, belang zien van verdere studies, zichzelf naar waarde schatten, omgaan met mensen (teamwerk),...

De studierichting 'Creatie en Mode' - zoals deze in de nieuwe visie over het kledingonderwijs wordt opgevat - komt tegemoet aan de behoefte van een brede algemene

vorming en voorkomt een te vroege gerichtheid op een of meerdere beroepsopleidingsprofielen. Ze geeft de leerlingen ook troeven in handen om - via een kritische ingesteldheid van procesmatig denken - zich vlug in te werken in tal van andere technische specialiteiten.

Verdere studies

De leerlingen die verder studeren moeten kansen krijgen om in te stromen in de volgende studies:

- hoger onderwijs van een cyclus (3 jaar)
- hoger onderwijs van twee cycli (4-5 jaar)
- specialisatiejaren (3de jaar 3de graad)

TSO: CAD-Confectie (Model- en patroonontwerpen)

BSO: Confectie-modelmaken (Mode- en maatkleding dames en Mode- en maatkleding heren)

3.3.4 Specialisatiejaren

De specialisatiejaren '**CAD-Confectie**' en '**Model- en patroonontwerpen**' van het TSO blijven als benaming en studierichting momenteel gehandhaafd. Ze zullen ter gelegener tijd kritisch worden geëvalueerd en mee worden opgenomen in de vernieuwing.

Het is van essentieel belang dat de kloof tussen onderwijs en werkveld wordt gedicht. De leerling zal didactisch anders benaderd worden en de voorbereiding op het toekomstig werkveld moet gebeuren via aangepaste opdrachten en stages. De verdieping van de vakkennis geeft de leerling meer kansen op de arbeidsmarkt.

4 Personeelsproblematiek in het kledingonderwijs

(Advies Eigenheid BSO pag.6, par.5)

'Om les te geven in het BSO zijn een brede vorming en een grondige specifieke vakkennis primordiale vereisten. Die vakkennis is doordrongen van alertheid voor de aspecten veiligheid, milieu, hygiëne, gezondheid en kwaliteitszorg. Bijzonder de opleiding van de leraars technische vakken en praktische vakken omvat in het studiegebied de technische en technologische kennis die hen in staat zal stellen om voortdurend de ontwikkelingen in hun vakgebied en aanverwante te blijven volgen. De kennis van het curriculum van het beroepsonderwijs is onontbeerlijk. Grondige vakkennis is voor de leraar in het BSO één van de pijlers van zijn gezag.'

(Advies Eigenheid BSO pag.7, par.2)

'Leraars kunnen aantrekken die over een behoorlijke beroepservaring beschikken is voor de kwaliteit van het BSO van levensbelang. Rekrutering van valabele mensen uit de beroepswereld is maar mogelijk als de regelgeving omtrent werkzekerheid en remuneratie aangepast is aan de hoge eisen die aan de leraars in dat BSO worden gesteld. De opleiding voor het behalen van het Getuigschrift van Pedagogische Bekwaamheid is bijzonder belangrijk en haar kwaliteit moet blijvend worden ondersteund.'

(Advies Eigenheid TSO pag. 6-7, nr.6)

'Uit de dubbele doelstelling van het TSO en zijn didactiek volgen opdrachten voor de vorming van de leraren. Tijdens de lerarenopleiding moet de eigen didactiek aan bod komen; hierin moeten onder andere abstract-theoretische begrippen worden benaderd 'vanuit' of worden

behandeld 'samen met' praktische toepassingen. Hier ligt een grote uitdaging voor de vakdidactici en andere onderwijskundigen.

Deze benadering vanuit de praktijk houdt in dat de toekomstige leraren tijdens hun opleiding ruimschoots kennis moeten maken met de realiteit. Stages voor leraren in opleiding in het technisch en beroepssecundair onderwijs zijn meer dan noodzakelijk.

Omdat de technologische evolutie nooit stilstaat en het technisch onderwijs zich dus van jaar op jaar moet aanpassen, zal permanente vorming van de leraren een geïntegreerd onderdeel van hun opdracht zijn. Zo zullen geregelde stages voor de leraren technische en/of praktische vakken een noodzaak zijn in de arbeidsorganisaties, bedrijven, instellingen, overheid, enzovoort.

De regelgeving voor de werkzekerheid en de remuneratie moet voldoende aantrekkelijk zijn om de aanwerving van leraren technische en/of praktische vakken met de geschikte 'nuttige ervaring' te stimuleren.'

(Inspectieverslag 1998 over de toestand van het secundair onderwijs, p.p. 35-36)

'Het dalende leerlingenaantal in de studierichtingen Kleding TSO en BSO leidt in de meeste scholen tot verticale samenzettingen en een inkrimping van het personeelbestand. Dat resulteert in reffectaties, veel wisselende en vaak erg versnipperde opdrachten die de kwaliteit van het studiepeil en het imago van de studierichtingen 'Kleding' aantasten.

De gereffecteerde leraren komen vaak uit sluimerende scholen met weinig dynamiek. Veel van deze leraren - vaak 50-plussers - hebben tijdens hun loopbaan weinig nascholing gevolgd en hebben zich zelden door middel van een bedrijfsstage aan de evolutie van de kledingproductie aangepast. Ze waren ervan overtuigd dat hun vakkennis volstond om vlot te functioneren.

De evolutie en de vernieuwing in het kledingonderwijs sinds de tweede helft van de jaren '80 werd sterk ondersteund door intense en gerichte nascholing van leerkrachten in nieuwe technologieën en CAD-toepassingen en in een samenwerking school - bedrijf. Dat nieuwe elan in het kledingonderwijs werd echter ten gevolge van het verdwijnen van kleinere beroepsscholen gedwarsboemd door reffectatie. Deze reffectaties veroorzaakten een personeelwissel die nefast werd voor het onderwijs: enthousiaste en gemotiveerde leerkrachten verdwenen uit het onderwijs en met hen de opgebouwde knowhow.

Daarnaast heeft ook het delokaliseren van confectiebedrijven het imago van de sector geen goed gedaan. Samen met de terugloop van het leerlingenaantal wordt tevens een dalend intellectueel peil van de instroom vastgesteld.'

Volgens het inspectieverslag 1998 wordt in veel scholen nog een zeer traditioneel gericht kledingonderwijs gegeven met slechts beperkte aandacht voor zelfstandig opzoekingswerk en probleemoplossend denken en handelen. Toch valt het ook op dat op meer plaatsen initiatieven groeien om af te stappen van dit sterk begeleidend onderwijs. De scholen die zich weten te handhaven en die steeds opnieuw willen investeren in nascholing, trachten het tij te keren. Door een vernieuwde aanpak en intense training van hun personeel willen zij hun leerkrachten motiveren tot een creatieve, dynamische benadering van de leerplannen. Kritisch en inzichtelijk leren in teamverband komen dan in de plaats. Ook bij het evalueren wordt reeds meer aandacht gegeven aan de waarde van het procesmatig werken. Zelfevaluatie en attitudevorming, noodzakelijk om goed te functioneren in de job, blijven nog een knelpunt.

Aangezien het succes van deze trend grotendeels zal afhangen van de juiste man (vrouw) op de juiste plaats en die ook daar te houden, zal het efficiënt personeelsbeleid bepalend zijn voor de kwaliteit.

5 De vorming en begeleiding van de leraars van het studiegebied Kleding

Er wordt vastgesteld dat de huidige lerarenopleiding 'Kleding-Voeding-Verzorging' niet meer kan garant staan voor een degelijke vakdeskundigheid met onderwijsbevoegdheid tot en met de 4de graad BSO en de 3de graad TSO.

Hierbij situeren de problemen zich op drie niveaus:

1 De terugloop van het aantal leerlingen in de TSO-studierichting '*Mode en kleding*' - de voedingsbodem bij uitstek voor het graduaat en het regentaat - heeft tot gevolg dat nog maar weinig goed voorbereid studenten zich aanbieden. De huidige studentenpopulatie bestaat momenteel hoofdzakelijk uit leerlingen van de BSO-opleidingen die via een vierde graad of een derde leerjaar van de derde graad het diploma SO hebben verworven.

2 Een ander deel van de studentenpopulatie komt uit het ASO. De toelatings-voorwaarden tot het regentaat zijn immers zo gesteld dat elke student - dus ook zonder vooropleiding - de studies kan beginnen. Deze vorming spreidt zich daarenboven nog over twee studiegebieden, namelijk '*Kleding*' en '*Voeding-verzorging*'. Dat alle basisfacetten van de beroepsbekwaamheid dan nog moeten aangeleerd en verworven worden, is voor de studenten een onmogelijke zaak te meer dat zij in hun pedagogische stages lessen moeten geven op alle niveaus van de drie onderwijsvormen, inclusief het BUSO en de CVO's ¹⁰. In de meeste gevallen moeten de studenten eerst zelf de leerstof inzichtelijk en in relatie tot andere vakken verwerken alsook zich de noodzakelijke vaardigheden eigen maken. Dergelijke situaties zijn nefast voor het kledingonderwijs en zullen de neerwaartse spiraal waarin het kledingonderwijs is terechtgekomen verder accentueren. Daarom pleiten we ervoor dat leerlingen die zich zonder vooropleiding aanbieden voor pedagogische studies een voorbereidend trainingsjaar zouden volgen waarin ze zich de basiskennis en -vaardigheden, noodzakelijk voor de uitoefening van het lerarenambt, eigen kunnen maken. Pas dan zullen zij op een volwaardige wijze kunnen functioneren in de lerarenopleiding. Daarenboven blijft het verwerven van geactualiseerde bedrijfservaring voor iedereen een dwingende noodzaak.

3 Het aantal studenten dat vorig schooljaar ingeschreven was (zes) aan de pedagogische instituten van Vlaanderen is dermate laag dat de continuïteit in vervangingen niet meer gegarandeerd is.

Voeg daarbij de hoger geschetste problematiek dan zal het kledingonderwijs het in de toekomst moeilijk hebben om zich verder te profileren in de zin waarvoor nu het startsein gegeven is.

Een dringende aanpak is dus zeker nodig voor een problematiek die zich niet enkel stelt in het kledingonderwijs maar ook in andere technische en beroepsopleidingen accuut is.

6 Advies

Tijdens de voorbije periode werkte de sectorcommissie 'Kleding-Confectie' van de Vlaamse Onderwijsraad - in opdracht van de Afdeling TSO-BSO - een vernieuwd concept uit voor het kleding-confectieonderwijs. Hierbij ging ze uit van de absolute wil om de betrokken

¹⁰ CVO: centrum voor volwassenenonderwijs

studierichtingen zo te herdenken dat deze opleidingen terug een positief en aantrekkelijk imago verwerven. De sectorcommissie diende zich eveneens te bezinnen over de inhoud en de daaraan gekoppelde benamingen van de studierichtingen van het studiegebied 'Kleding'.

Het voorstel tot wijziging van de benamingen van de structuuronderdelen werd opgenomen als de bijlage van dit advies.

In haar vergadering van 22 oktober 1999 keurde de Afdeling TSO-BSO het voorstel van advies van de sectorcommissie 'Kleding-Confectie' unaniem goed; dit gebeurde in de aanwezigheid van 21 stemgerechtigde leden. Bij wijze van aanbeveling dringt de Afdeling TSO-BSO - en dit in het kader van haar bezorgdheid over toekomst van het studiegebied 'Kleding' - aan op een bespoediging van de ontwikkeling van de beroepsprofielen en beroepsopleidingsprofielen m.b.t. tot de sectoren 'Kleding-confectie' en 'Kleding- en textieldistributie', zodat het onderhavig advies kan worden getoetst aan de realiteit.

voorzitter: Louis Jacobs

secretaris: Luc Van Paemele

Bijlage bij het advies

Structuuronderdeel	Na omzetting volgens OB SO60	Voorstel
Eerste graad Basisoptie Beroepenveld	Creatie en vormgeving S Kleding (7) S	Creatie en vormgeving S Mode (7) S
Tweede graad TSO	Mode en kleding Creatie en mode	Creatie en mode
BSO	Kleding	Moderealisatie en -presentatie
Vervolmakingsjaar BSO	Kleding	Moderealisatie en -presentatie
Derde graad TSO	Mode- en kleding	Creatie en mode
BSO	Kleding-confectie Kleding-verkoop en retouches	Moderealisatie en-Verkoop
Specialisatiejaren TSO	CAD-confectie Model- en patroonontwerpen	CAD-confectie Model- en patroonontwerpen
BSO	Confectie-modelmaken Mode- en maatkleding dames Mode- en maatkleding heren Stileren- en modelleren- patroontekenen	Confectie-modelmaken Mode- en maatkleding dames Mode en maatkleding heren -
Vierde graad BSO	Kleding	Mode-maken